

Kultur som modbegreb til det borgerlige samfund

Dette nummer af *Kultur og klasse* har som sit hovedindhold to artikler af medlemmer af den såkaldte Budapester-skole, György Márkus og Agnes Heller. Vi har allerede i nr. 37 præsenteret skolen med Ferenc Fehérs artikel om »Lukács i Weimar«, men denne gang er der tale om en lidt mere udførlig introduktion.

Først i nummeret tegner Preben Kaarsholm i artiklen »Lukács, kulturen og muligheden af et andet liv« et billede af den unge Georg Lukács' filosofiske og politiske udvikling og redegør for dennes betydning for den nutidige systemkritiske diskussion i Østeuropa. Kaarsholms redegørelse har samtidig karakter af en omtale af fire nyere publikationer: Den danske oversættelse af Lukács' *Sjælen og formerne* (1979), Michael Löwys *Pour une sociologie des intellectuels révolutionnaires. L'évolution politique de Lukács 1909-1929* (1976), Andrew Arato og Paul Breines: *The Young Lukács and the Origins of Western Marxism* (1979) og Budapester-skole-antologien *Die Seele und das Leben. Studien zum frühen Lukács* (1977).

György Márkus' artikel »Sjælen og livet. Den unge Lukács og »kultur«-problemet«, der følger dernæst, er hentet fra den sidstnævnte antologi. På baggrund af ikke-offentliggjort og ikke-oversat ungarsk materiale fremstiller Márkus de centrale begreber og modsætninger i Lukács' ungdomsfatterskab.

Til illustration af nogle af de omtalte tankegange trykker vi en kort Lukács-tekst fra 1918. Det drejer sig om artiklen »Bolsjevismen som moralsk problem«, som viser, hvordan Lukács i perioden eksperimenterer med forskellige politiske konsekvenser af sin verdensanskuelse. Artiklen, som beklæder sig til en demokratisk socialisme – Lukács bruger betegnelsen »social-demokrati« om både bevægelse og endemål – udkom kun få dage, før Lukács indledte sin lynkarriere i det ungarske kommunistparti, og få uger før han i artiklen »Taktik og etik« erklærer sig for omvendt til bolsjevismen.

»Den ældre Lukács' filosofi« af Agnes Heller består af den oversatte tekst til et foredrag, Heller holdt i Århus i december 1977 under sit første besøg i Danmark. Teksten drejer sig om forholdet mellem den unge og den ældre Lukács' tankeverden og indeholder en ny og provokerende periodisering af Lukács' udvikling.

De nævnte tekster kredser alle på forskellig vis om modsætningen mellem »kulturen« og »livet« og ser på, hvordan »kulturen« kan bringes til at fungere som revolutionært modbegreb til det borgerlige »liv«. I Thomas Blachs artikel »Dualisme – kunst og politik. En linje i den antiautoritære kulturkritik« er vi ovre i en helt anden tankeverden. Her drejer det sig om en radikal kritik af netop den type dualisme, som f.eks. den unge Lukács henter *sit* radikale engagement i. Blachs kritik er nutidigt orienteret og retter sig mod, hvad forfatteren opfatter som centrale tendenser i de sidste ti års kulturdebat i det oprørske universitetsmiljø.

Endelig rummer nummeret anmeldelser af englænderen Terry Eagletons bog om Walter Benjamin og af Jørgen Dines Johansens *Hvalerne venter*.

Redaktionen

Forsideillustrationen viser Georg Lukács omkring udbruddet af første verdenskrig. Nogenlunde sådan har han set ud, da den engelske socialist Fenner Brockway besøgte ham i Budapest kort før krigen. Brockway beskriver mødet således: »En af vore ledsagere rundt i Budapest var George Lukacz [sic!], som senere blev folkekommissær for uddannelse under det kortvarige sovjet-diktatur i Ungarn. Lukacz udviklede sig til en stivsindet materialist af den mest ekstreme marxistiske skole, men dengang var han kunstner, mystiker og idealist. Han var socialist, fordi kapitalismen var hæslig både i sin materielle fremtræden og i sin prostitueret af menneskeånden. Han var en blid filosof, der allerede var berømt for sine studier ved Heidelberg-universitetet i samfundssystemets virkninger på kunsten. Jeg husker ham stå på Dronning Elizabethbroen og pege ud på månens genspejling i Donau, mens han fortalte drømmeeventyr om de fortryllede øer, der glimtede hvidt midt ude i floden... Lukacz faldt ved Tierz i Aragon i 1937 [sic!].« (*Inside the Left*, London 1942). Else Ernst – Paul Ernsts hustru – skildrer i *sine* erindringer Lukács-menagen i Heidelberg omkring samme tid – kort efter Lukács' ægteskab med Jelena Grabenko: »Vor ungarske ven Georg von Lukács havde giftet sig med Jenna, en tartar, og boede sammen med hende i en smuk lejlighed, der var udstyret med gamle italienske møbler. Hun havde en yderst begavet ung pianist fra Wien boende i hjemmet, som blev kaldt Bruno. Vor ven redte sengene og vaskede op. Bruno fejede, støvede af og købte ind, for tjenestefolk var allerede dengang ikke til at opdrive i Heidelberg. Jenna, der som kvinde virkede noget fremmedartet i europæiske øjne, lavede farveeksperimenter i sit malerværksted, løste svære matematiske opgaver og øvede sig på flyglet. Hun var yderst kompetent på alle tre områder, men en husmoder i tysk forstand var hun ikke. Ungareren pegede vemodigt på et stort mørkt florentinsk egetræs-bord fra den tidlige renaissance, som stod midt i den rummelige spisestue: »Kan man spise Bratwurst ved dette bord?« sagde han med et let ironisk smil.« (*Paul Ernst und Georg Lukács. Dokumente einer Freundschaft*, Emsdetten 1974).